

АМТН БААДГ ГЕРМҮД-ОЛНА БОЛХ ЗӨВТЭ

Амтн баадг гермүд өдгэ цагла адл им элвгэр урдн мана орн-нутгт тосхгдад уга бээсмн. Партин болн правительствин темдглсн, амтн баадг гермүд тосхлгъна өргн программ күүцмгэ кевэр күүцэгддженэ. Эн тосхлгъна йовуднь болн кемжэнь джил ирвэс улм өсэд йовна. Зуг сүл хойр джилин эргид ут турштан 120 сай квадратн метр ормта амтн баадг гермүд тосхгдв. Эннь болхла амтн баадг гермүдин тосхлтин зураг 12 сай квадратн метрт давулдж күүцэлгън болджана. Амтн баадг гермүдин өслтнь эн джил дакн 80 сай квадратн метр болхмн.

Олн амтнэ эдл-ахун 1960 джилэ зура, амтн баадг гермүд тосхлгънд 48 миллиард арслнъг мөнъг гаргъхиг батлв. Ут турштан 101 сай квадратн метр ормта, амтн баадг гермүд, эс гидж 2 сай 400 минъгън пэтер тосгдхмн. Эднднь 10 сай шаху улс ши- ордж бээхмн.

Мана орн-нутгт амтн баадг гермүд делгү өргэр тосхлгънд, советск күүнэ төлэ, партин болн правительствин килмдж нег үлү тодрха медгднэ. Олн амтнэ материалн бээхтэ бээлгъинь өөдлүлхин тускд Коммунистическ партин болн Советск правительствин цуг килмдгс дунд амтн баадг гермүдин тосхлтиг өргджүлгън өдгэ цагт чинртэ-орм эзджанг гидж Н. С. Хрущев келнэ.

Амтн баадг гермүдин туск төрмүд кумн амтнэ социальн төрмүдин эрхн гиснь мөн. Буржуазн орн-нутгудар болхла бээх ормар түрлгън, йилгъл уга көдлмш уга боллгънла адл — капитализмин данъгин баадг, эс эм- нгддг өвчнь, күүч-көлсч улсин ик тү-

рврнь. Амтнд джиргъл-баадлин болн күүч-көлснэ таалмджта бээдл бүрдэггэд, тедниг түрү-зүдү- гъэснь болн бээх бээрэр түрлгънэснь зуг социализм гетлгдг чадхмн.

Кемр мана орн-нутгт бээх бээрэр ода бийнь икэр түрдгнь эннь йирин медгдг учр мөн. Хаана Арэсэгъэс Советск йоснд цань уга хоцр жилищ- но-коммунальн эдл-аху болн бээх бээрэр күүч-көлсчнр цань угагъар түрдж-зүдлгън үлдсн болдг. Терүн деер орн-нутгин индустриальн делгрлтэс көлтэ, балгъсдар амтнэ то хурдар өсв. Советск йосна джилмүдт балгъс- дин амтнэ тонь мана орн-нутгт гурви дундур холванас үлүгъэр өсв. Орн- нутгин индустриализацд, нег үлү күүнд промышленность бүрдэлгънд советск государств ик оньг өгхлэри, индуст- рин хурдн делгрлт тетхин кергт, алькаснь болвчн, тер тоод гермүд тос- хлгънас бас арвлх болв. Тер учрар гермүд тосхлгъна йовуднь, промыш- леностин делгрлтин йовудас, амтнэ улм өсөж йовх некувэс үлддг йовэ. Орн-нутгар бээх бээрнд 1941—1945 джилмүдт болсн дэн ик харилт күү- гв. Эн дееран сүүр уга 25 сай шаху күү үлдэв.

Тегэд чигн эн тоот йовдлмуд орн- нутгт амтн бээх ормар зөвэр түрү гаргъв. Болв капитализмин орн-нут- гудинэр болхла бээх ормар манахнд түрлгън цаг зуур, ясрх йовдл.

Сүл джилмүдин эргид, СССР-т со- циалистическ экономикин делгрлтд шин ик диилврмүд күүцгдсн учрар, олн амтнэ төлэ, бээх гермүд тосхлгъ- нд улм ик мөнъг гаргъх эв-аргъта болв. КПСС-н Центральн Комитет бо- лн СССР-н Министрмүдин Совет

1957 джилин июль сард «СССР-т амтн баадг гермүдин тосхл- тиг делгрүлхин туск» шишлинъг токт- авр гаргъснь, күүч-көлсчнрин бээх бээринь ясрулх ноолданди партийн бо- лн советск организацсин дээч програ- ммнь болв. «Коммунистическ партыд болн Советск правительствд олн ам- тнэ байрта джиргълин туск, энүнэ джиргъл — баадлинъ ясрулхин туск килмджэс эрхн төр уга» — гидж тер токтаврт келгддженэ.

Партин болн правительствин шиид- врт түрүн болдж тодрха төр — күүч- көлсчнр бээх бээрэр түрдгиг, өөрхи 10—12 джилин эргид уга кех төр тэвгдв. Партин XXI хург, амтн бээх бээрнэ төрмүдэр гаргъсн КПСС-н ЦК-н болн СССР-н Министрмүдин Со- ветин токтвариг батлад, амтн бээх гермүд тосхлгъна улм өргн программ

темдглснь темдгтэ юмн. СССР-н олн амтнэ эдл-ахун делгрлтин долан джи- лин зурад балгъсдар болн көдлмшчн- рин поселксэр ут турштан 650-660 сай квадратн метр, эс гидж 15 сай пэтерта гермүд тосхх темдглгдв. Амтн баадг ормиг хувахларн, өрк-бүл болгънд онц пэтер, өгх төр тэвгдсн бээнэ.

Государствин мөнъгэр амтн баадг гермүд тосхлгъиг өргджүлснлэ зер- глэд, күүч-көлсчнр эврәннь хоршул- сарн гер-пэтер бэрдгиг альк халхарнь болвчн эрк биш дөнънхмн гидж хург темдглв. Долан джилин эргид заводт кегдсн стандартн сборн гер амтнд ху- лдлгъиг дүнънхд 10 шаху холванд икдүлх темдглгдв.

Амтн баадг гермүд тосхлгънд болн хуучн гермүдт капиталн ясвр өгл- гънд, эн халхсар мөнъгнэ болн мате- риальн гару гаргъхиг чикэр хувахд зура кехлэри амтн бээх бээрн ямаран баадлтан тускар, амтн ямаран бээрнд бээххин тускар партийн болн советск органст тодрха то-диг кергтэ. Тер

учрар орн-нутгин балгъсдар, көдлмш- чнрин поселксэр болн селэд газраг 1960 джилин январин 2-с авн январ- ин 12 күртл амтн баадг общественн бээрнэ дегц то-диг авгдхмн, балгъс- дар болн көдлмшч поселксар — амтнэ бийсиннь гермүдин то эклдж бичгдх- ми. Балгъсдар болн көдлмшч поселк- сар амтн баадг гермүд тосхлгъна зураг келгъиг ясрулхд эн төр ик чинртэ Амтн бээх бээрнэ кемжэгъинь болн олн, аль цөн күүн бээххинь медхд, под- вальн бээрнэ тускар хамхлгдх хуучн гермүдин тускар, тер мет капиталн ясвр кергдлжэс гермүдин тускар. Пэтер авхар кедү өрк-бүл күлэдг бээрнэ болн нань чигн кесг учриц тус- кар медхд эн нөкд болх. Цуг эн тоо- тиг даругъас болх то-диг болн бичл- гън үзүлхмн.

Амтн баадг ормин то-диг авлгън партийн болн советск органст, амтн баадг гермүдин тосхлтиг саянар гар- ддж, бээх бээрнлэ залгълдата төрмү- диг чикэр хагълх эв-аргъ өгхмн — күүг сэн бээрэр тетксн дееран, олна кишгиг ягъдж чикэр эдлдгиг, чикэр баадгиг, социалистическ диг-дара хэ- лэдг-хадгълхиг хээдг дасхх кергтэ гидж Н. С. Хрущев келнэ. Амтн баадг бээрнэ то-диг авхд белддж, күүцэ- хлэри эн халхд бас оньг өггдхмн. Ге- рмүдиг муугъар хадгълд, хаджгърар эдлэд бээснэс авн бээх бээрнь цага- сн урд хамхрад-эвдрэд баадг йовдлгиг гетлгх кергтэ. Амтн баадг гермүдин тосхлтин йовудинь чанъгъаснлагъан хамднь олна юмн гидж амтн баадг бээрисиг хэлэдг-хадгълхин төлэ шундж ноолдх төр бээнэ. Амтн баадг гермүд тосхлгъна зура болзгасн урд күүцхд цуг халхарнь дөнъг болдж, ам- тн баадг олна ормисиг хэлэдг-хадгълх мана орн-нутгин амтнэ цугъараннь эрхн керг.

И. ШУТОВ.